Analizy OSW

OŚRODEK STUDIÓW WSCHODNICH 12.01.2023 www.osw.waw.pl

Ukraina: wyniki sektora gazowego w 2022 roku

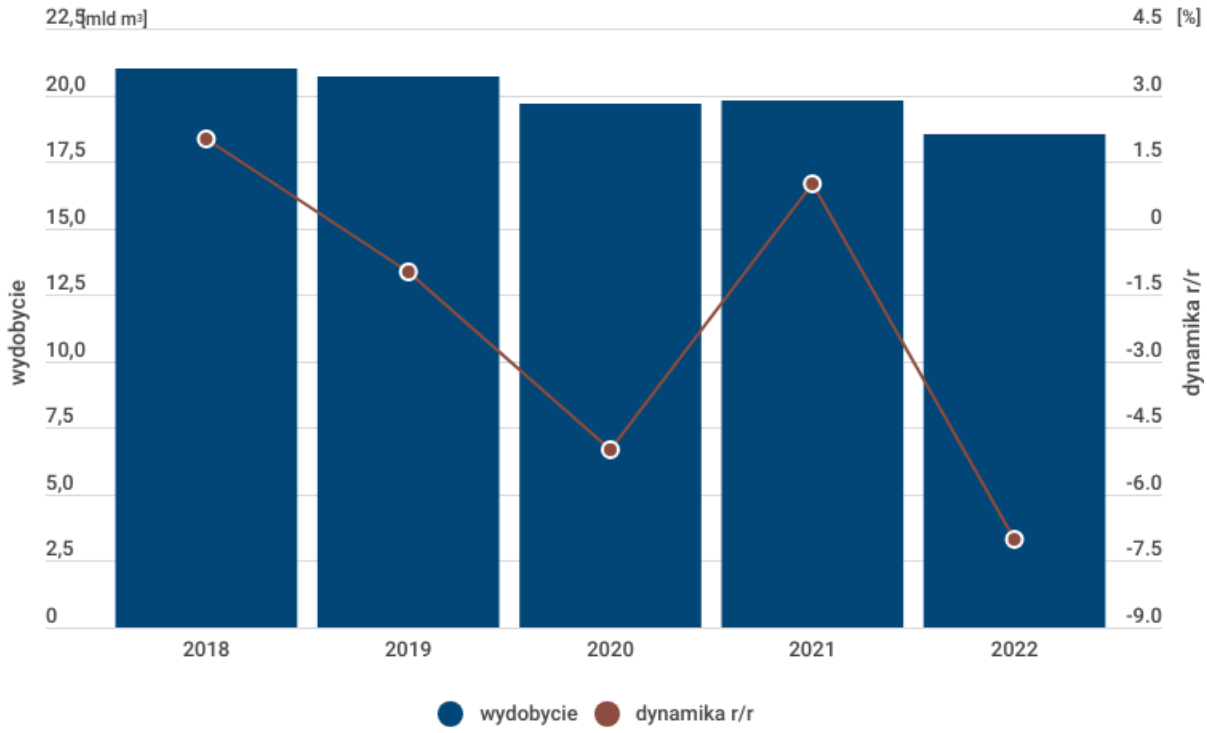
Sławomir Matuszak

Rosyjska agresja spowodowała istotne zmiany w sferze gazowej na Ukrainie. Konsumpcja paliwa zmniejszyła się o jedną czwartą w stosunku do analogicznego okresu w poprzednim roku i była najniższa od uzyskania przez to państwo niepodległości. Wydobycie własne, choć również spadło, pozwoliło w ub.r. osiągnąć niemal całkowitą niezależność gazową, dzięki czemu import był na minimalnym poziomie. W najbliższych miesiącach największym problemem będzie ryzyko ostrzałów rakietowych infrastruktury związanej z wydobyciem, przechowywaniem i przesyłem paliwa, które potencjalnie mogą doprowadzić do paraliżu całego systemu gazowego.

Wydobycie gazu

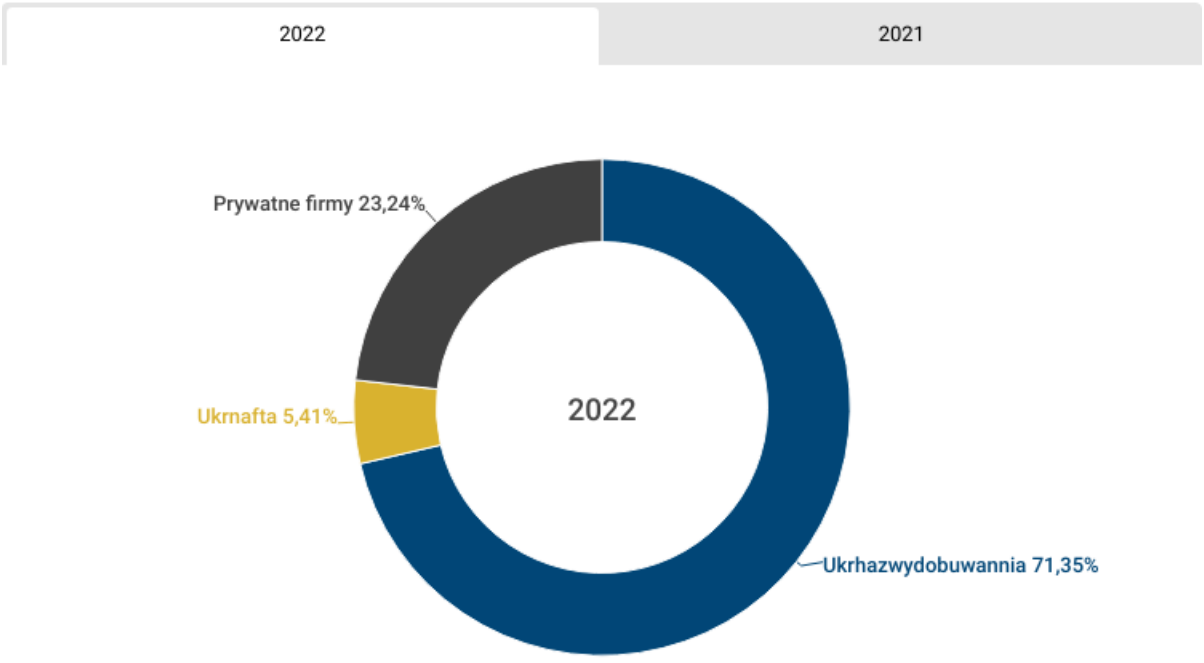
Wydobycie gazu w 2022 r. wyniosło 18,5 mld m^3, co oznacza spadek o 7% w porównaniu z poprzednim rokiem. Najwięcej surowca wydobyła wchodząca w skład koncernu Naftohaz Ukrhazwydobuwannia – 13,2 mld m^3 (spadek o 3%) – oraz Ukrnafta – 1 mld m^3 (spadek o 7%). Reszta przypadła na prywatne przedsiębiorstwa (4,3 mld m^3, spadek o 15%).

Wykres 1. Wydobycie gazu oraz jego dynamika w latach 2018–2022

Źródło: OGTSU.

Wykres 2. Wydobycie gazu w 2021 i 2022 r. według udziału poszczególnych przedsiębiorstw

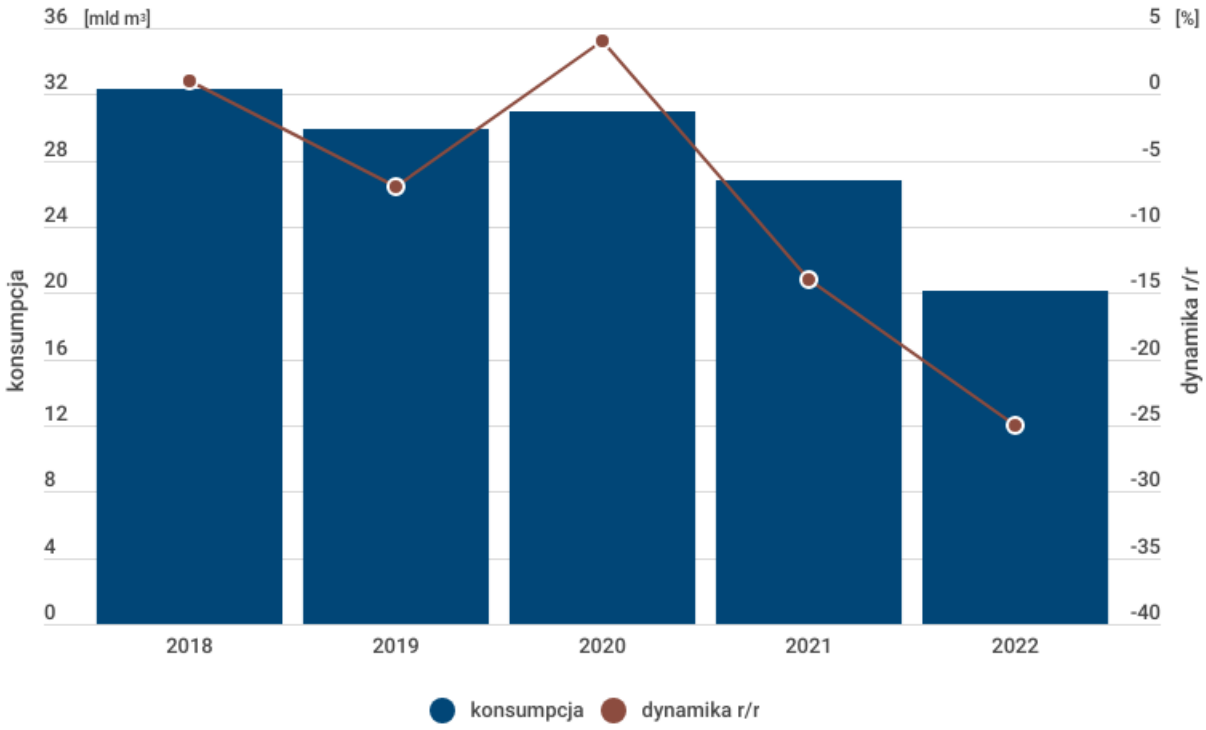
Źródło: ExPro Consulting.

Spadek wydobycia był spowodowany przede wszystkim działaniami wojennymi, które toczyły się w części obwodu charkowskiego, na terenach, gdzie znajdują się złoża gazu ziemnego, oraz w ich pobliżu. Choć infrastruktura gazowa (na razie) nie jest celem regularnych, masowych ostrzałów rakietowych, jak ma to miejsce w przypadku sektora i infrastruktury elektroenergetycznej, to jednak zdarzały się takie przypadki. Przykładowo celem ostrzału rakietowego 17 listopada było 10 obiektów odpowiadających za jedną trzecią krajowego wydobycia gazu. Nie podano konkretnej informacji o uszkodzeniach, ale Naftohaz ocenił swoje straty na 700 mln dolarów. Mimo trudnej sytuacji inwestycje w celu zwiększenia wydobycia są kontynuowane – w ub.r. Ukrhazwydobuwannia dokonała 47 nowych odwiertów.

Konsumpcja i import gazu

Zużycie gazu w 2022 r. według wstępnych danych wyniosło 20,1 mld m^3 (spadek o 25% r/r), co jest najniższym wskaźnikiem w historii niepodległej Ukrainy. Na chwilę obecną nie ma informacji o wykorzystaniu surowca przez poszczególne grupy konsumentów, ale najprawdopodobniej mniejsze jego zużycie wynika z faktu, że kilka milionów osób opuściło kraj, a przedsiębiorstwa (szczególnie przemysł ciężki) znacznie ograniczyły działalność.

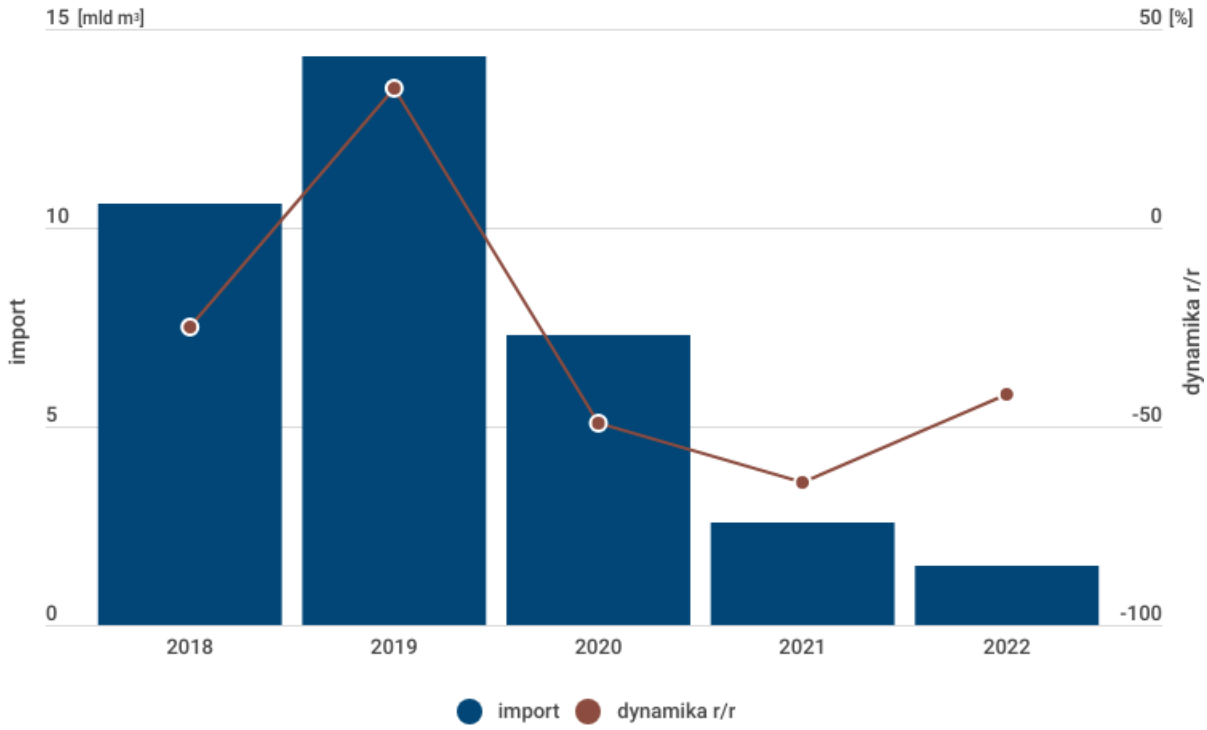
Wykres 3. Konsumpcja gazu i jej dynamika w latach 2018–2022

Źródło: Naftohaz.

Według wstępnych (nieoficjalnych) danych import gazu w ub.r. wyniósł 1,5 mld m^3 (spadek o 42% r/r). Przy uwzględnieniu spadku konsumpcji i relatywnie niewielkiego ograniczenia wydobycia własnego oznacza to, że Ukraina w 2022 r. była niemal samowystarczalna pod względem zapotrzebowania na gaz (92% zapotrzebowania pokrywało własne paliwo).

Wykres 4. Import gazu i jego dynamika w latach 2018–2022

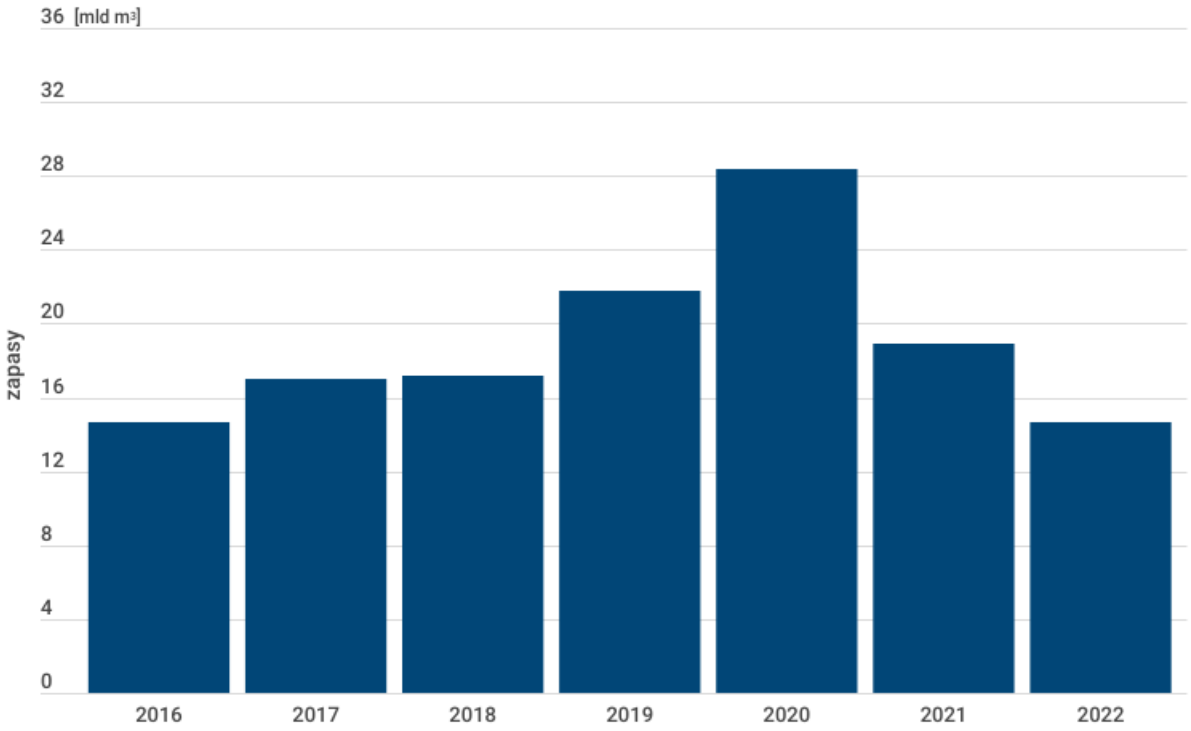

Źródło: OGTSU.

Zapasy gazu

Z powodu działań wojennych Ukraina w 2022 r. rozpoczęła pobór gazu później niż w poprzednich latach – zamiast zwyczajowej połowy października nastąpiło to dopiero 8 listopada. Na ten moment w magazynach było zgromadzone ok. 14,7 mld m^3 paliwa. Choć jest to ilość mniejsza niż w poprzednich latach, to z podobnymi zapasami Ukraina rozpoczęła sezon grzewczy w 2016 r. Przy uwzględnieniu ograniczenia konsumpcji taka ilość powinna wystarczyć do przejścia zimy. 6 stycznia 2023 r. w magazynach znajdowało się 11,7 mld m^3 gazu.

Wykres 5. Zapasy gazu w magazynach na początku sezonu grzewczego

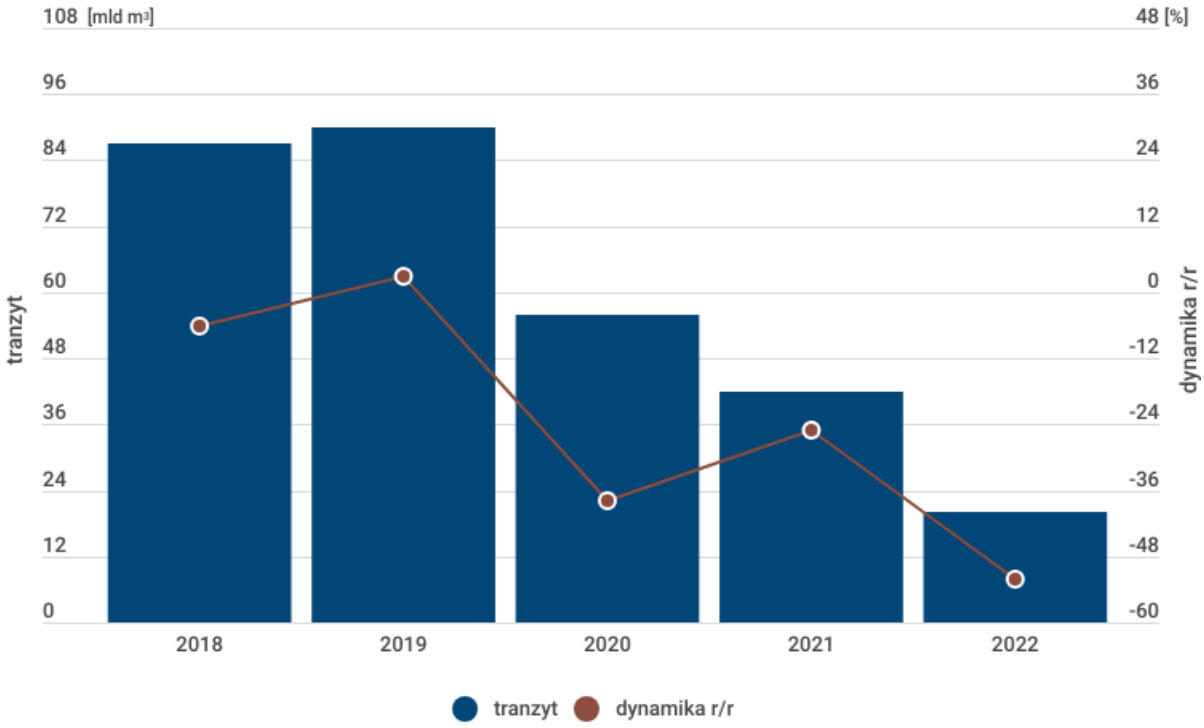

Źródło: OGTSU.

Tranzyt gazu z Rosji

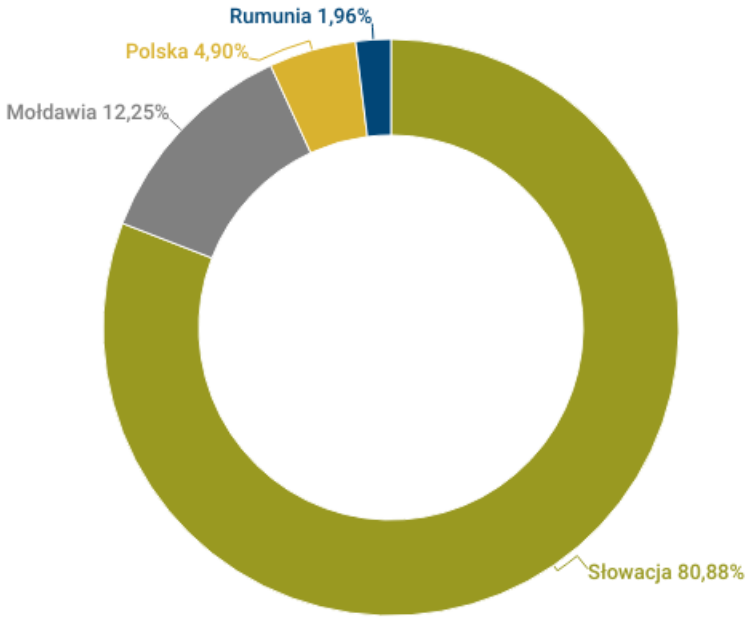
Tranzyt rosyjskiego gazu przez terytorium Ukrainy wyniósł w 2022 r. 20,4 mld m^3 gazu, co jest najniższym poziomem od 1991 r. (w 2021 r. było to 41,6 mld m^3). Większość surowca była przesłana w kierunku słowackim – 16,5 mld m^3 (-40% r/r) – oraz do Mołdawii – 2,5 mld m^3 (-21% r/r). Ponadto gaz był przesyłany do Polski – 1 mld m^3 (-65% r/r) – oraz Rumunii – 400 mln m^3 (-10%), jednak dostawy do tych państw były realizowane jedynie do maja ub.r.

Wykres 6. Tranzyt rosyjskiego gazu przez Ukrainę i jego dynamika w latach 2018–2022

Źródło: OGTSU.

Wykres 7. Odbiorcy gazu z tranzytu w 2022 r.

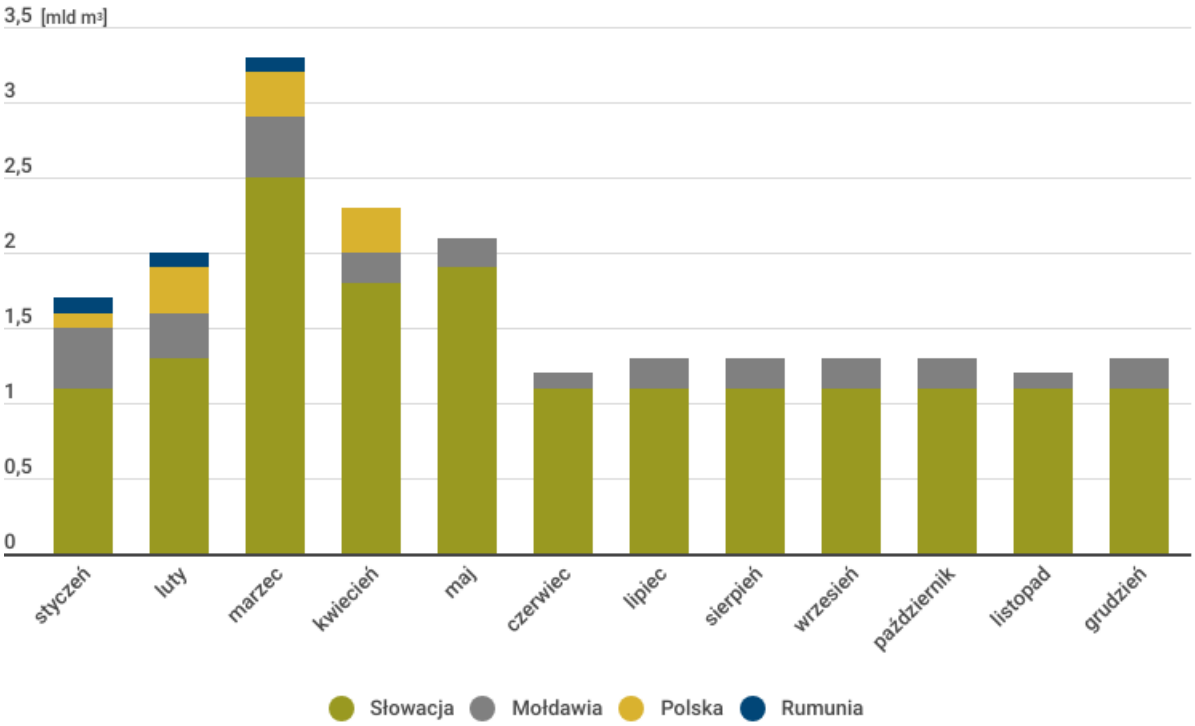

Źródło: ExPro Consulting.

Na podstawie rosyjsko-ukraińskiej umowy tranzytowej z 2019 r. Gazprom jest zobowiązany do przesyłu 40 mld m^3 gazu rocznie zgodnie z zasadą *ship or pay*. W czerwcu rosyjski

koncern przestał płacić pełną sumę po tym, jak w maju Naftohaz wstrzymał tranzyt przez punkt graniczny Sochraniwka, który znalazł się pod okupacją. 9 września Naftohaz poinformował, że z powodu ograniczenia płatności za tranzyt zwrócił się z wnioskiem do Międzynarodowego Sądu Arbitrażowego w Paryżu o rozpoczęcie postępowania arbitrażowego przeciw Gazpromowi. Według ówczesnego szefa koncernu Jurija Witrenki suma pozwu wynosi 12 mld dolarów.

Wykres 8. Miesięczny tranzyt rosyjskiego gazu w kierunku poszczególnych państw w 2022 r.

Źródło: ExPro Consulting.

Perspektywy

Dopóki trwają intensywne działania wojenne, nie należy oczekiwać wzrostu zużycia gazu, szczególnie w związku z niepewnością co do sytuacji gospodarczej Ukrainy. Prognozy gospodarcze na 2023 r. przewidują niewielki wzrost PKB, a niektóre nawet dalszą recesję. Nie jest też jasne, czy Ukrainie uda się utrzymać wysoki stopień niezależności gazowej w 2023 r. – według szacunków MFW Kijów będzie musiał importować ok. 5 mld m^3 paliwa. Można się jednak spotkać z opiniami, że niezbędny import będzie minimalny, co przy niewielkim wzroście własnego wydobycia jest niewykluczone. Pytaniem otwartym pozostają dalsze działania wojenne Rosji. Masowe ostrzały rakietowe infrastruktury gazowej, których nie można wykluczyć w przyszłości, mogą doprowadzić do paraliżu systemu przesyłu gazu w całym kraju, a także do przerwania tranzytu przez Ukrainę.

W dłuższym okresie, po zakończeniu wojny, można spodziewać się, że poziom zużycia gazu nie wzrośnie do przedwojennych poziomów. Konieczna poważna odbudowa kraju –

zarówno przemysłu, sektora elektroenergetycznego, jak i wielu budynków mieszkalnych – będzie umożliwiać transformację energetyczną, w tym odchodzenie od wykorzystania gazu ziemnego zgodnie z trendami europejskimi, a nawet rewolucyjne zmiany w ciepłownictwie, energetyce itp. W konsekwencji również potrzeby importowe Ukrainy zostaną najpewniej na poziomie niższym niż ten sprzed wojny (pod warunkiem, że rosyjskie ostrzały nie ograniczą w znaczący sposób krajowych możliwości produkcji gazu).